MART SADA

Poslije izložbe u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu

Izložba »Grupe Mart« otvorena je u vrijeme, kad su se sve češće stale pojavljivati grupacije, koje treba da zamijene (— ili bar nadopune —) kolektivne izložbe profesionalnih udruženja. Ove su, naime, stale naglo gubiti svoju zanimljivost, pa čak i svoj raison d'être. U mnogome se činilo da će formiranje likovnih grupa ispuniti praznine, koje su se otvorile, kad su opća produktivnost i bujanje novih tendencija, prerasli okvire staleških organizacija. No, očekuju se s pravom grupacije, koje će se formirati prema stvarnim likovnim sklonostima i vezama između pojedinih članova skupine. Takove grupe, koje se organiziraju sa svrhom da povećaju dinamiku i učinak svojih težnja, zaista su još poželjne na našem terenu, ali u vremenu nakon rata pojavilo ih se vrlo malo. a jedna je jedina između sviju, koja je mogla nastupiti s jasno ocrtanim programom i deklarirati svoju orijentaciju. Osim te grupe (»Exat 51«) u Zagrebu, gotovo su se sve ostale skupine umjetnika povezivale tražeći lakša rješenja za pitanja praktičnog karaktera: organiziranje izložaba, održavanje stalnog salona i sl.

I članove »Marta« očito povezuju organizaciona pitanja, koja postavljaju teškoće izlaganja, plasiranja radova i eventualno štampanje publikacija, a konkretni likovni afiniteti među njima mogu se utvrditi samo u pojedinim slučajevima. Cjelina nema zajedničkog likovnog nazivnika. Stoga je »Mart« nastupio najavljujući samo »radni program«. Taj još nije posve jasan i glasnogovornici »Marta« još ga nisu potanje definirali ni publicirali. Općenite izjave, koje su objavljene u štampi, odviše su široke; one se više ili manje mogu očekivati iz usta svakog izlagača, u grupi ili bez grupe, bez obzira na vlastite likovne težnje.

Na izložbi »Marta« apstrakcija se pojavila u količini, koja je nesumnjivo natprosječna, a i opći je zbroj individualnih tendencija najčešće okrenut prema ciljevima moderne umjetnosti. Međutim, okviri i krajnje pozicije »martovaca« identične su s onima u »Uluhu«. Stoga nema zaista u njihovoj izložbi ništa što bi moglo iznenaditi: s jedne strane »Martova« okvira stoji figuracija Svečnjaka, Hegedušića i Price, a s druge je strane apstrakcija Kaline, Perića, Kulmera i Murtića. I, dok na početku vrijednosne skale, kojom »Mart« raspolaže, stoje radovi Tompe, Smokvine, Švertaseka i Kinerta — na drugom su kraju radovi K. Hegedušića, E. Kovačevića i V. Svečnjaka. Između njih nalaze se smjerovi i vrednote radova Dogana, Petlevskog, Lipovca i ostalih.

Veći dio izloženih radova

predstavlja svoje autore u poznatom vidu i u poznatom formatu. Ali, ima i slučajeva, koji prelaze među ranijih individualnih nastupa nekih autora. Tompa, na pr., koji se vrlo rijetko pojavljuje, sada je u seriji od šest crteža potvrdio sva očekivanja, koja su izazvali njegovi pojedinačni radovi na kolektivnim izložbama posljednjih godina. Otvorenim izvorima mašte, izvanrednom osjetljivošću za materiju i ozbiljnošću i težinom izraza, Tompin je udio u nastupu »Marta«, nema sumnje, najvredniji. Njegovi maksimumi jesu: »Figura« i »Marionete«. — I. Ž. Hegedušić relativno rijetko pokazuje svoje radove, a ovoga je puta ponovo izložio crteže i grafiku. Njegovi linorezi nisu dovoljno jasno artikulirani; oni grafički listovi, koji su izgrađeni na igri plona, nešto su opterećeni praznom dekorativnošću; no, linija je Hegedušićeva domena, i tu je — osobito u malom crtežu »Proljetni vjetar« — dao jedan od najsimpatičnijih radova izložbe. — Smokvina je mogao pokazati samo dva ulja, koja se, kao i obje »mrtve prirode« kreću negdje na rubovima kasnoga kubizma.

Švertasek je prošle godine gravirao zanimljivu kompoziciju »Parada«, a sad njezinu osnovnu temu gotovo ponavlja. Ipak, te tri njegove tempere — rezervaži pripadaju među najvrednije eksponate izložbe. — Kinert, čiji je rad većim dijelom posvećen grafici i koji je ranije na platnu bio opterećen utjecajem grafičke tehnike, sad je pokazao nekoliko platna, koja su vrednija, nego svi ostali njegovi dosadašnji slikarski radovi. Dok je u nekim kompozicijama katkada neuvjerljiva ona materija namaza, što naliči na žbuku, a ponegdje su harlekinade oblika njegovih tema usiljene, kompozicija »Nenadano veliko« privlači osobitu pažnju i zacijelo predstavlja ono najbolje, što Kinert sada može realizirati. — Dogan još radi u blizini izvora Kleeove invencije, ali na platnu »Grad pod vodom« uspješnije je riješio jednu svoju temu, koju je već više puta bio načeo: iskričavo šarenilo svjetala velikoga grada.

Među figurativcima: Prica još uvijek uglavnom traži sretnija rješenja svojih problema, koji su iznikli u »samoborskom ciklusu«. Još nema ozbiljnih rezultata, ma da su dva platna (»Jabuke na crnom stolu« i »Mrtva priroda«) očigledni pokušaji da zakorači u novu fazu. — Reiser je još sav u grčevitom nastojanju da se oslobodi svih ostataka svoje ranije manire. Iako to nije kvalitetno platno, »Plava kompozicija«, čini se, zaista predstavlja njegovu razvojnu perspektivu: razlučiti fond od kompozicionih jezgara i očistiti ga. — K. Hegedušić u ponovnim pokušajima traži veze sa svojim »zemljaškim« tradicijama, ali tendencioznost njegova izraza ne djeluje kao aktuelna tema, a formalno su oba platna (»Srijeda« i »Zli ljudi«). — siromašna. — Kovačević i Svečnjak predstavljaju one elemente unutar »Marta«, koji nemaju nikakve dinamike.

Upravo nasuprot njima stoje zanimljivi talenti Lipovca i Petlevskog, koji su još u stanju formiranja svojih ličnosti. Zatim: Kulmer, koji je oštro zaokrenuo u apstrakciju i tu, nažalost, izgubio veliki dio svoje sigurnosti u oblikovanju detalja, kao i elastičnost svoje invencije. Kalina je zapeo u nepotpuno shvaćenoj nefiguraciji. Murtić zacijelo ima svježijih platna, nego što su ova, koja je pokazao u okviru »Marta«. Stariji »Smeđi pejzaž« i novi »Korijen« uvjeravaju nas o tome. Perić lunja u romantici mrlja i linija s nestalnom srećom.

R. PUTAR